

QUESTIONS & ANSWERS

'Alle meisjes naar school!'

Campagne van Plan België

Wereldwijd gaan 65 miljoen meisjes niet naar school (30,7 miljoen gaan niet naar de lagere school en 34,3 miljoen volgen geen lager middelbaar onderwijs). Miljoenen andere meisjes die wel naar school gaan, leren er door de slechte kwaliteit van het onderwijs zo goed als niets bij. Niet alleen is dit een schending van hun rechten, het hypothekeert de toekomstkansen van hele generaties.

Waarom een campagne over onderwijs voor meisjes?

Wereldwijd hebben 65 miljoen meisjes niet de kans om naar school te gaan als gevolg van armoede, geweld en discriminatie. Elke dag moeten er meisjes stoppen met naar school gaan omdat ze moeten helpen in het huishouden, vroegtijdig zwanger worden of moeten trouwen of omdat ze slachtoffer worden van geweld op school.

Dit is niet enkel een schending van hun rechten, het is ook een enorme verspilling van hun talenten.

Een meisje dat goed lager en middelbaar onderwijs heeft gevolgd:

- Zal minder snel het slachtoffer worden van geweld of moeten trouwen terwijl ze zelf nog een kind is.
- Zal kunnen lezen en schrijven, gezonder zijn en langer leven. Ook haar kinderen zullen vaker naar school gaan en gezonder zijn.
- Zal een groter deel van haar inkomen investeren in haar gezin, gemeenschap en land.
- Zal haar rechten beter kennen, begrijpen en kunnen opeisen.

Investeren in onderwijs voor meisjes is dan ook één van de beste investeringen die men kan doen om armoede een halt toe te roepen.

Wat bedoelen we precies met 'onderwijs voor meisjes'?

Plan België pleit voor minimum 9 jaar onderwijs van goede kwaliteit, met name lager en lager middelbaar onderwijs. Deze 9 jaar moet voorafgegaan worden door minstens enkele jaren kleuteronderwijs en een goede stimulering van kinderen tijdens de eerste levensjaren. Zo niet dan zitten ze al vanaf dag 1 met een achterstand op de schoolbanken. Onderwijs van goede kwaliteit moet meisjes zowel schoolse vaardigheden (lezen, schrijven, rekenen) maar ook zogenaamde 'levensvaardigheden' (kritisch nadenken, samenwerking, eigen mening kunnen formuleren) bijbrengen.

Wat betekent dat 'gelijke onderwijskansen' voor meisjes (en jongens)?

Gelijke onderwijskansen, gelijkwaardigheid of in het Engels ook wel 'equity' refereert naar rechtvaardigheid in het onderwijs voor jongens en meisjes. Het is niet hetzelfde als gelijkheid. Jongens en meisjes zijn niet gelijk, wel gelijkwaardig. Werken aan gelijke onderwijskansen houdt in dat indien nodig specifieke maatregelen genomen moeten worden voor bepaalde groepen kinderen om te compenseren voor bepaalde historische of maatschappelijke achterstanden en discriminatie.

Welke internationale wettelijke kaders en verdragen bestaan er rond onderwijs voor meisjes?

Het recht op onderwijs voor alle kinderen wordt vermeld door een hele reeks internationale verdragen: de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens (UVRM, 1948), het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (ICESCR, 1966), het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW, 1979), het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK, 1989), enz.

Het IVRK preciseert dat staten lager onderwijs verplicht en gratis moeten maken voor iedereen en dat ze verschillende soorten middelbaar onderwijs, zowel algemeen als beroepsonderwijs, beschikbaar en toegankelijk moeten maken voor alle kinderen. Indien nodig moeten ze hiervoor onderwijs gratis ter beschikking stellen of voorzien in financiële steun voor zij die het nodig hebben. Het IVRK stelt ook dat kinderen op school niet het slachtoffer mogen worden van fysieke straffen of andere vormen van (fysiek, psychologisch, emotioneel) geweld. Staten moeten ook de nodige maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat kinderen de lessen regelmatig bijwonen en niet vroegtijdig uitvallen uit het onderwijs.

Staten worden aangemoedigd om gebruik te maken van internationale samenwerking indien ze er alleen niet in slagen om het recht op onderwijs voor alle kinderen te realiseren.

Wat zijn de grootste problemen rond onderwijs voor meisjes?

Wereldwijd gaan er ongeveer 126 miljoen kinderen niet naar school. Hiervan zijn er 65 miljoen meisjes. 30,7 miljoen meisjes gaan niet naar de lagere school, 34,3 miljoen meisjes volgen geen lager middelbaar onderwijs. Ter vergelijking: voor jongens zijn deze cijfers respectievelijk 26,6 miljoen en 34,2 miljoen.

Daarnaast zijn de leerresultaten van naar schatting 250 miljoen¹ kinderen (jongens en meisjes) die wel op school zitten bijzonder laag als gevolg van de slechte kwaliteit van het onderwijs. Deze kinderen kunnen na 5-6 jaar onderwijs nog altijd niet lezen of schrijven. Ook dit is uiteraard een schending van het recht op onderwijs. Het gaat er niet om dat kinderen op school zitten, het gaat erom dat ze op school de kennis en vaardigheden die ze nodig hebben in hun verdere leven.

In welke regio's zijn de problemen in verband met onderwijs voor meisjes het grootst?

Sub-Sahara Afrika en Zuid en West Azië zijn de regio's met het grootste aantal meisjes dat niet naar school gaat. 78% van alle meisjes die wereldwijd niet naar school gaan leven in één van deze twee regio's.²

In Sub-Sahara Afrika gaan 16,1 miljoen meisjes niet naar de lagere school en 12 miljoen meisjes niet naar het lager middelbaar onderwijs. Samen 28,1 miljoen meisjes, ofwel 43% van alle meisjes die wereldwijd niet naar school gaan.

In Zuid en West Azië gaan er 7,1 miljoen meisjes niet naar de lagere school en 15,5 miljoen meisjes volgen geen lager middelbaar onderwijs. Samen 22,6 miljoen meisjes, ofwel 35% van alle meisjes die wereldwijd niet naar school gaan.

Waarom geen campagne over jongens? Hebben jongens geen problemen in het onderwijs? Zijn er specifieke barrières voor jongens?

Alle kinderen zijn uiteraard belangrijk en de rechten van het IVRK gelden evenzeer voor jongens als voor meisjes.

Het klopt dat ook jongens problemen kennen in het onderwijs. In bepaalde delen van de wereld gaan er zelfs meer meisjes naar school dan jongens. Dit is vooral het geval in het middelbaar onderwijs en in midden en hoge inkomenslanden (bijvoorbeeld in Latijns Amerika en Oost-Azië)³. Factoren die van invloed zijn op de onderwijskansen van jongens hebben te maken met attitudeproblemen bij bepaalde groepen jongens, het vroeger stoppen met school om te gaan werken, de vrouwelijking van het onderwijs en een gebrek aan mannelijke rolmodellen op school en problemen gerelateerd aan druggebruik en jongerenbendes (o.a. in Latijns Amerika).

¹ Making Rights Realities: Researching Educational Access, Transitions and Equity. CREATE Consortium for Research on Educational Access, Transitions & Equity, 2011. http://www.create-rpc.org/pdf_documents/Making-Rights-Realities-Keith-Lewin-September-2011.pdf

² SCHOOLING FOR MILLIONS OF CHILDREN JEOPARDISED BY REDUCTIONS IN AID, UIS Fact Sheet, June 2013. <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/fs-25-out-of-school-children-en.pdf>

³ EFA Global Monitoring Report 2012

Toch kunnen we stellen dat meisjes bloot staan aan een veel meer sociale en culturele vooroordelen die de realisatie van hun rechten in weg staan. Algemeen krijgen meisjes minder kansen, hebben ze een lagere sociale status, minder macht om beslissingen te nemen en ervaren ze meer discriminatie wanneer ze om dezelfde positie concurreren met jongens. Ze hebben weliswaar dezelfde rechten maar staan voor veel grotere obstakels om die rechten op te eisen.

Worden jongens en mannen dan niet betrokken?

Een focus op meisjes betekent dat je juist ook jongens en mannen moet betrekken. Vaders, broers, echtgenoten, vriendjes en leerkrachten, ... allemaal spelen ze een rol in het realiseren van de rechten van meisjes. Werken aan gendergelijkheid vraagt inspanningen op het niveau van gemeenschappen als geheel, niet alleen ten aanzien van de meisjes zelf.

Jongens en mannen worden daarnaast ook zelf beter van gender gelijkheid. Gendergelijkheid zal ook jongens helpen om te slagen in het onderwijs, om comfortabel te zijn met hun eigen identiteit, om hun emoties te kunnen uiten en de vaardigheden te verwerven om positieve relaties aan te gaan in een context van wederzijds vertrouwen en respect.

Is er vooruitgang geboekt wat betreft onderwijs voor meisjes?

Het aantal meisjes dat niet naar school (lagere school en lager middelbaar onderwijs) gaat is tussen 2000 en 2011 bijna met de helft gedaald. In 2000 waren er nog 113,5 miljoen meisjes die niet naar school gingen, in 2011 was dat aantal gezakt tot 65 miljoen.

De vooruitgang verloopt echter niet overal even snel. Voor Sub-Sahara Afrika en Zuid en West Azië, de regio's met de grootste aantallen meisjes die niet naar school gaan is er in het lager onderwijs meer vooruitgang geboekt dan in het lager middelbaar onderwijs. Vooral de vooruitgang in het lager onderwijs in Zuid en West Azië is indrukwekkend (van 24,2 naar 7,1 miljoen meisjes die niet naar school gaan in slechts 10 jaar tijd). In Sub-Sahara Afrika is er in het lager middelbaar onderwijs daarentegen de laatste 10 jaar nauwelijks vooruitgang geboekt. In de rest van de wereld is er vooral in het lager middelbaar onderwijs vooruitgang geboekt wat betreft scholing van meisjes.

Wat is de voornaamste oorzaak van deze vooruitgang?

De grote vooruitgang die er op dit vlak geboekt is heeft voor een groot deel te maken met het succes van de Millenniumdoelstellingen. 2 van de 8 doelstellingen gingen over onderwijs, MDG 3 zelfs specifiek over onderwijs voor meisjes. De grote vooruitgang in de toegang tot onderwijs voor meisjes mag echter niet de aandacht afleiden van de enorme uitdagingen die er nog zijn op het vlak van kwaliteit van het onderwijs. De grote toestroom van kinderen in het onderwijs van de laatste 10 jaar heeft er in veel gevallen toe geleid dat er weinig financiële ruimte overbleef om ook te investeren in de kwaliteit van het onderwijs. In sommige landen is de kwaliteit van het onderwijs er de laatste 10 jaar zelfs sterk op achteruit gegaan.

Hoe zit het met de financiering voor onderwijs in het zuiden?

Uit berekeningen⁴ blijkt dat de kostprijs om tegen 2015 ervoor te zorgen dat alle kinderen naar de lagere school kunnen jaarlijks 53 miljard US\$ bedraagt. Veruit het grootste deel van de middelen voor onderwijs in ontwikkelingslanden komen van de overheden van ontwikkelingslanden zelf. De laatste jaren zijn deze 'binnenlandse' investeringen in onderwijs in het Zuiden als gevolg van de economische groei in verschillende Zuidelijke landen aanzienlijk gestegen. Van de 53 miljard US\$ die elk jaar nodig is leveren Zuidelijke overheden op dit moment al 25 miljard US\$. Internationale donoren zijn daarbovenop goed voor jaarlijks 3 miljard US\$. Concreet wil dit zeggen dat om tegen 2015 alle kinderen naar de lagere school te kunnen laten gaan er jaarlijks 26 miljard US\$ extra nodig is voor onderwijs in het Zuiden.

Zelfs al zouden overheden in het Zuiden van lager onderwijs een topprioriteit maken (20% van hun nationaal budget investeren in onderwijs waarvan de helft in lager onderwijs) en daar bovenop hun inkomsten uit belastingen significant verhogen en voor een deel terug investeren in lager onderwijs dan nog is er een jaarlijks tekort van meer dan 11 miljard US\$ voor lager onderwijs in het Zuiden.

Hoe evolueren de investeringen van internationale donoren in onderwijs in het zuiden?

De investeringen van internationale donoren in onderwijs in het Zuiden gaan er sinds kort op achteruit.⁵ Vanaf 2002 stegen de budgetten van internationale donoren voor onderwijs jaar na jaar. Dit had onder meer te maken met de MDG's die sterk de nadruk legden op onderwijs. Tussen 2010 en 2011 daalde de internationale hulp voor onderwijs met 7%. Bovendien gaan die buitenlandse middelen voor onderwijs niet naar de landen met de meeste noden. Slechts 1/3e van alle hulp voor onderwijs gaat naar lage inkomenslanden. Terwijl de steun voor lager onderwijs in lage inkomenslanden tussen 2010 en 2011 met 9% daalde steeg de steun voor middeninkomenslanden juist met 9%.

⁴ <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002199/219998E.pdf>

⁵ SCHOOLING FOR MILLIONS OF CHILDREN JEOPARDISED BY REDUCTIONS IN AID, UIS Fact Sheet, June 2013. <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/fs-25-out-of-school-children-en.pdf>

Het mag echter duidelijk zijn, zelfs als nationale overheden en de traditionele donoren hun investeringen in onderwijs zouden maximaliseren dan komen we nog altijd jaarlijks miljarden US\$ te kort. Naast bijkomende nationale en internationale investeringen is het dan ook nodig om op zoek te gaan naar nieuwe donoren en andere innovatieve manieren van financiering voor onderwijs in het Zuiden zoals een financiële transactietaks.

Wat zijn de redenen waarom meisjes niet naar school gaan?

Er zijn verschillende redenen waarom meisjes niet naar school gaan. De eerste reden is dat er onvoldoende scholen, leerkrachten, enz. zijn in bepaalde landen. Zeker voor meisjes die in afgelegen gebieden wonen, kinderen van etnisch culturele minderheden, enz. is het lang niet altijd zeker dat er in hun buurt een school is om naar toe te gaan.

Een tweede reden waarom meisjes niet naar school gaan is de slechte kwaliteit van het onderwijs. Omwille van de slechte kwaliteit is het vaak niet duidelijk voor ouders en kinderen wat de zin van naar school gaan is. Ze leren er immers toch zeer weinig bij. De slechte kwaliteit gecombineerd met armoede en een traditionele houding ten opzicht van onderwijs voor meisjes leidt er toe dat meisjes afhaken op school.

Een derde reden is de kostprijs van het onderwijs. Ook al moet lager onderwijs volgens het IVRK gratis zijn en moet ook middelbaar onderwijs toegankelijk zijn voor iedereen, is dat zeker nog niet overal het geval. Bovendien brengt onderwijs ook bijkomende kosten met zich mee zoals transportkosten, kosten voor materiaal en uniformen en lopen gezinnen met schoolgaande kinderen ook bepaalde inkomsten mis omdat hun kinderen niet meer mee kunnen helpen in het huis, op het land of in het bedrijf.

Tenslotte krijgen meisjes te maken met een aantal specifieke barrières die hen de toegang tot onderwijs ontfangen. Meisjes in ontwikkelingslanden die zwanger worden of (moeten) trouwen stoppen bijna altijd met naar school gaan. Daarnaast is (seksueel) geweld op of op weg naar school een belangrijke drempel voor onderwijs voor meisjes.

Op welke manier belemmert geweld op of op weg naar school de onderwijskansen van meisjes?

In de eerste plaats zorgt de angst van meisjes en hun ouders voor het (seksueel) geweld op school er voor dat meisjes niet naar school gaan of vroegtijdig van school gehaald worden. Als meisjes die wel naar school gaan het slachtoffer worden van (seksueel) geweld betekent dit ook vaak het einde van hun school carrière. Naast de negatieve gevolgen van geweld op hun fysieke en psychologische gezondheid krijgen ze in bepaalde gevallen zelf (deels) de schuld van wat er gebeurd is of is hun eer zodanig geschonden dat naar school blijven gaan onmogelijk wordt.

Wat is er nodig opdat meisjes wel naar school kunnen gaan?

Om ervoor te zorgen dat er wereldwijd meer meisjes naar school gaan zijn er dan ook verschillende zaken nodig:

- Overheden moeten investeren in voldoende scholen, leerkrachten, lesmaterialen, enz. ook in de meest afgelegen gebieden en voor de moeilijkst te bereiken groepen kinderen.
- De kwaliteit van het onderwijs moet verbeterd worden zodat ouders (en kinderen) er het nut van in zien om hun dochters naar school te sturen.
- Onderwijs moet dan ook voor alle kinderen ter wereld gratis zijn. Arme gezinnen moeten financieel ondersteund worden om de indirecte kosten van het onderwijs te kunnen dragen.
- De specifieke barrières die de onderwijskansen van meisjes hypothekeren moeten aangepakt worden (zie verder).

Wat is er nodig om vroegtijdige zwangerschappen tegen te gaan?

- Het aantal tienerzwangerschappen daalt wanneer het aantal vroegtijdige en gedwongen huwelijken afneemt. De eerste zwangerschap – al dan niet ten gevolge gedwongen seksuele betrekkingen – volgt meestal heel kort op het afsluiten van het huwelijk.
- Er moet meer werk gemaakt worden van bewustwording rond en bescherming van de seksuele en reproductieve gezondheid van meisjes en jonge vrouwen.
- Er moet werk gemaakt worden van de strijd tegen seksueel geweld op meisjes in en om de schoolomgeving. De school zou een veilige plaats moeten zijn maar is vaak het toneel van geweld dat soms aanleiding geeft tot vroegtijdige zwangerschappen, vaak na betrekkingen tussen leerkrachten en leerlingen.

Wat is er nodig om vroeghuwelijken te stoppen?

- Het wettelijk vastleggen van 18 jaar als minimumleeftijd voor het huwelijkscontract zodat meisjes tot die leeftijd naar school kunnen.
- Juridische systemen versterken opdat straffeloosheid in het schenden van meisjesrechten wordt stop gezet. Hiervoor is een performant en makkelijk toegankelijk justitieapparaat nodig.
- In dialoog treden met religieuze en traditionele leiders om meer overeenstemming te bereiken tussen nationale wetten (in lijn met internationale verdragen) en uit gewoonterecht overgeleverde rechtsregels met een zwakke positie van meisjes.
- Het optreden tegen genderdiscriminatie in wettelijke kaders en dagdagelijkse praktijken.
- Het verplicht maken van de formele registratie van het huwelijk opdat er een juridische grond is voor het bestraffen van overtreders.

Wat is er nodig om seksueel geweld in schoolomgeving tegen te gaan?

Geweld tegen kinderen op school aanpakken vereist een integrale aanpak: van preventie, sensibilisering, adequaat optreden als geweld zich voordoet tot het creëren van een veilige schoolomgeving. Dergelijke aanpak omvat onder meer:

- Kindvriendelijke en vertrouwelijke klachtenprocedures, hulpverlening en indien nodig juridische ondersteuning voor kinderen. Het is daarbij belangrijk aandacht te hebben voor bestaande gendernormen die het bespreekbaar maken van seksueel geweld op meisjes bemoeilijken.
- Onderwijs en vorming die kinderen vaardigheden en houdingen aanleren die hen kunnen wapenen tegen geweld.
- Adequaot optreden tegen geweldplegers door gebruik te maken van bestaande wettelijke kaders
- Het veiliger maken van de schoolomgeving en de weg naar school via anti-geweldprogramma's.
- Ook eenvoudige maatregelen kunnen al veel kwaad voorkomen: met bijvoorbeeld goede verlichting of aparte toiletten voor jongens en meisjes kan de school een veiligere en kindvriendelijke plaats worden.

In welke landen/regio's zijn deze 'barrières' voor meisjes het grootst?

Vroegtijdige zwangerschappen 6

Wereldwijd gezien bevallen elk jaar zo'n 16 miljoen adolescente meisjes (15-19j.) van een eerste kind. Van alle bevallingen van jonge moeders doet zo'n 95% zich voor in lage- en middeninkomenslanden. In de armste landen wordt 1 op 3 meisjes voor de eerste keer moeder vóór de 18e verjaardag. Binnen deze landen worden tienerzwangerschappen het vaakst gerapporteerd bij de plattelandsbevolking die laag geschoold is, in grote armoede leeft en nauw aanleunt bij culturele tradities en religieuze voorschriften.

Naar schatting ondergaan elk jaar 3 miljoen meisjes van 15 tot 19 jaar een onveilige abortus. In lage- en middeninkomenslanden zijn complicaties tijdens de zwangerschap en geboorte de belangrijkste doodsoorzaak voor meisjes tussen 15-19 jaar.

Heel veel meisjes raken kort na het afsluiten van het huwelijk zwanger door al dan niet gedwongen seksuele relaties met hun echtgenoot. Ze zijn immers onvoldoende weerbaar om hun seksuele relatie te bemiddelen en hebben geen toegang tot reproductieve gezondheidszorg.

Vergelijken we met een welvarende regio als België dan zien we op basis van cijfers van het Vlaams Agentschap voor Zorg en Gezondheid dat de gemiddelde leeftijd van moeders bij het krijgen van een eerste kind in 2011 op 27.6 jaar ligt. Het aantal jonge vrouwen jonger dan 20 jaar dat voor het eerst moeder wordt neemt verder af en ligt anno 2011 op 1.6%. In Vlaanderen kregen in 2012 niet meer dan 1.046 tieners een kind. Slechts 231 onder hen was jonger dan 17 jaar. De rest 18 of 19 jaar oud. Het is in België steeds meer 'not done' om op 19 jaar zwanger te zijn, een trend die in de meeste West-Europese landen wordt waargenomen⁷. Opmerkelijk: het aantal vrouwen dat moeder wordt na hun 40e neemt toe en lag in 2011 op 2.6%! We zien dit ook gereflecteerd in mortaliteitscijfers van Vlaamse pasgeborenen: In 2012 bedroeg de perinatale sterfte 6,5 promille (0.65%). Zeventig procent sterft in utero en dertig procent in de eerste levensweek. De belangrijkste oorzaak van sterfte in België is vroeggeboorte/ laag geboortegewicht.

Vroeghuwelijken

Elk jaar moeten 14 miljoen meisjes trouwen voor ze 18 jaar zijn.⁸ Ofschoon vastgesteld wordt dat kindhuwelijken in sommige landen minder voorkomen dan vroeger werd globaal gezien de voorbije 10 jaar weinig vooruitgang geboekt. Er

⁶ <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs364/en/>

⁷ M. De Wilde, Centrum voor Relatievorming en Zwangerschapsproblemen, UA, 2013.

⁸ <http://www.girlsnotbrides.org/>

wordt geschat dat als de huidige trends inzake kindhuwelijken zich doorzetten, niet minder dan 142 miljoen meisjes uitgehuwd zullen worden in de periode 2011-2020, en nog eens 151 miljoen meisjes in de 10 jaren nadien (2021-2030).⁹

Zowel tussen landen/regio's als binnen landen zijn er erg grote verschillen. Regio's waar vroeghuwelijken het meest voorkomen zijn Zuid-Azië met bijvoorbeeld Bangladesh met 66%, en West en Centraal Afrika met landen als Niger (75%) en Tsjad (72%). In India, met een algemeen percentage van 47% vroeghuwelijken, lopen de verschillen tussen de staten uiteen van 11 tot 60%.¹⁰ Het UNFPA schat voor de periode 2000-2010 het percentage meisjes in de leeftijdscategorie 20-24 jaar die vóór hun 18e getrouwd zijn op 46% voor Zuid-Azië, op 41% voor West en Centraal Afrika, op 29% voor Latijns-Amerika en de Caraïben en op 18% voor Oost-Azië en de Pacific.¹¹

In absolute cijfers waren voor het jaar 2010 meer dan 67 miljoen vrouwen tussen 20 tot 24 getrouwd of verloofd voor hun 18e verjaardag. Gezien de grote verschillen in bevolkingsgrootte tussen de regio's vinden we de helft van die vrouwen terug in Azië (China buiten beschouwing gelaten) met 24.4 miljoen vrouwen in Zuid-Azië en 13.2 miljoen in Sub-Sahara Afrika.¹²

Onderwijs en huwelijk

De kans dat een meisje als jonge bruid wordt uitgehuwelijkt wordt sterk beïnvloed door haar onderwijs- en opleidingsniveau, alsook de plaats en economische sterkte van haar huishouden. Het fenomeen komt twee keer zo vaak voor in rurale gebieden (50% in rurale en 23% in verstedelijkte gebieden).¹³ Er is ook duidelijk verband met onderwijs. Landen die slechts scoren op vlak van onderwijs kennen veel meer kindhuwelijken. Meisjes met enkel een lagere schooldiploma hebben dubbel zoveel kans uitgehuwelijkt te worden als meisjes die secundair of hoger onderwijs lopen. Meisjes zonder lagere schooldiploma hebben zelfs drie keer meer kans om uitgehuwelijkt te worden voor hun 18e.¹⁴

Ter vergelijking: de gemiddelde leeftijd bij het eerste huwelijk in België lag in 2010 voor vrouwen op 29,7 jaar en voor mannen op 32,1 jaar.¹⁵ Ook geforceerde huwelijken doen zich voor in België, zij het op zeer kleine schaal. In 2011 werden bij de federale politie 3 gevallen geregistreerd. Maar ook in België geldt dat enkel gerapporteerde gevallen in de statistieken worden opgenomen. We weten niet hoeveel er daarbuiten vallen, al was het maar omdat het administratief- en politieel personeel een geforceerd huwelijk moeilijk als dusdanig kan identificeren wanneer de vrouw in kwestie niet expliciet melding maakt van het aspect dwang.

(Seksueel) geweld rond scholen:

De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) schatte in 2002 het aantal gevallen van misbruik van kinderen onder de 18 op 73 miljoen jongens en op 150 miljoen meisjes.

Er is een gebrek aan onderzoek om uit te wijzen hoeveel van dat geweld plaats grijpt in en rond scholen. Toch weten we dat de daders meestal bekenden zijn van het slachtoffer, en dat het school gerelateerd geweld grote proporties aanneemt. Algemeen gesproken geldt dat vele landen in Sub-Sahara Afrika gekenmerkt worden door seksueel geweld op school:

- Een onderzoek in Uganda wees uit dat van een steekproef getrokken uit 16-17-jarigen niet minder dan 8% aangaf seksuele betrekkingen te hebben gehad met een leerkracht en zelfs 12% met niet-onderwijzend personeel.
- In Zuid-Afrika zijn leerkrachten verantwoordelijk voor 1/3 van het seksueel geweld op kinderen. In Zambia rapporteerden 1/3 van de 13 tot 15 jarigen gedwongen te zijn geweest om minstens één keer seksuele contacten te hebben in de afgelopen maand.

Meisjes ondervinden vaak een dubbele bedreiging: zowel de mannelijke leerkrachten als de oudere mannelijke leerlingen zijn de grootste belagers. Ze slaan toe op weg naar school, in de toiletten, de slaapzalen, lege klaslokalen, computerzalen of de speelplaats.

Welke internationale wettelijke kaders en verdragen bestaan er i.v.m. deze barrières?

Tienerzwangerschappen

Het IVRK verwijst niet rechtstreeks naar tienerhuwelijken. Artikel 24 van het IVRK verwijst daarentegen wel expliciet naar het recht van kinderen op de best mogelijke gezondheidszorg en maakt daarbij melding van de nood aan "voorzieningen en voorlichting over gezinsplanning". Daarnaast zijn er verschillende artikels in het IVRK die indirect te maken hebben met tienerzwangerschappen zoals artikels 28 en 29 over het recht op onderwijs en artikel 34 over bescherming tegen

⁹ UNFPA 44.

¹⁰ UNFPA 29 (particularly Map 3).

¹¹ Figure from UNFPA 27 (Figure 3), Source: UNFPA database using DHS, MICS and other household surveys.

¹² UNFPA 30.

¹³ UNFPA 24ff.

¹⁴ UNFPA 34f.

¹⁵ Vrouwen en mannen in België, g e n d e r s t a t i s t i e k e n g e n d e r i n d i c a t o r e n t w e e d e e d i t i e, 2 0 1 1, p g. 30.

seksueel misbruik aangezien het grootste deel van meisjes die zwanger worden stoppen met naar school te gaan; en er elk jaar miljoenen meisjes zwanger worden als gevolg van seksueel misbruik.

Vroeghuwelijken

De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948) stelt dat huwelijk moet plaats grijpen tussen man en vrouw op basis van 'bewuste en wederzijdse toestemming' en slechts bij 'volle volwassenheid' van de toekomstige trouwers¹⁶. Het Comité voor de Rechten van het Kind dringt erop aan dat voor zowel jongens als meisjes, de minimumleeftijd om te huwen zonder ouderlijke toestemming op 18 jaar zou moeten liggen.¹⁷ De VN Conventie over de Eliminatie van alle vormen van Discriminatie tegen Vrouwen (CEDAW) tenslotte vraagt om gelijke rechten tot het huwelijk voor mannen en vrouwen. Zo staat er dat dit geldt voor 'het recht om in het huwelijk te stappen' en 'een vrije keuze te kunnen maken m.b.t. de huwelijkspartner' (art. 15). Het CEDAW-comité stelt daarbij dat de minimumleeftijd voor zowel jongens als meisjes op 18 jaar zou moeten liggen, onafhankelijk van de ouderlijke toestemming (art. 16).¹⁸ Verschillende landen formuleerden echter reserves tegen het artikel over kindhuwelijken in het CEDAW 19.

Op niveau van de wetgeving van individuele staten zien we in verschillende landen een bevestiging van de praktijk dat vrouwen eerder mogen trouwen dan mannen. In 2010 was in 158 landen de minimum leeftijd voor meisjes om te huwen zonder toestemming van de ouders vastgesteld op 18 jaar (tegenover 180 landen voor jongens). In 52 landen kunnen meisjes onder de 18 jaar huwen zonder toestemming van ouders of wettelijke autoriteit (voogd/rechter). Met toestemming van de ouders of wettelijke autoriteit kunnen meisjes jonger dan 18 jaar huwen in 146 landen (tegenover 105 landen voor jongens).²⁰

School gerelateerd geweld

Verschillende internationale verdragen en verklaringen verwijzen naar het recht van kinderen op bescherming tegen alle vormen van geweld, ook in school gerelateerde contexten. We vermelden o.a. de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens (UVRM) stelt dat "niemand zal onderworpen worden aan foltering, noch aan een wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing". Het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (Artikels 2, 4, 28, 29, 30) specificeert daarenboven dat staten alle passende maatregelen moeten nemen om "te waarborgen dat het kind wordt beschermd tegen alle vormen van discriminatie of bestraffing" en om "het kind te beschermen tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik". Met betrekking tot schoolcontexten vermeldt het IVRK bovendien dat "de handhaving van de discipline op scholen verenigbaar moet zijn met de menselijke waardigheid van het kind en in overeenstemming moet zijn met het IVRK". Ook artikel 10 van de 'Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women' (CEDAW) eist dat staten al het mogelijke doen om te vermijden dat meisjes en vrouwen in het onderwijs in dezelfde mate van hun rechten kunnen genieten, o.m door te voorzien in gelijke toegang tot de curricula, de examens, gekwalificeerd onderwijzend personeel, en de nood om alle mogelijke stereotypering mbt genderrollen uit tekstboeken en schoolprogramma's te weren.

Wat doet Plan om onderwijs voor meisjes te bevorderen en de barrières voor onderwijs voor meisjes weg te werken?

Plan werkt op verschillende manieren aan het verbeteren van de onderwijskansen van meisjes en het wegwerken van onderwijsbarrières.

In de eerste plaats werkt plan aan **het verhogen van de toegang tot onderwijs en het verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs in het algemeen**, dus zowel voor jongens als voor meisjes. Plan doet dit altijd in samenwerking met nationale, provinciale en lokale overheden in het Zuiden, en investeert daarbij onder andere in de opleiding en vorming van leerkrachten en schooldirecties, het ondersteunen van schoolinspectiediensten, het oprichten van oudergroepen en leerlingenraden, het installeren van sanitair, etc. Daarnaast zet plan België sterk in op beleidsbeïnvloeding voor meer financiering voor onderwijs in het Zuiden, bij overheden in België maar ook op internationale fora. Plan België heeft onder andere in Niger, Togo, Laos, Cambodia en Vietnam programma's op het vlak van onderwijs.

In de strijd tegen tienerzwangerschappen en vroeg huwelijken investeert Plan vooral in **Seksuele en Relationale Vorming (SRV)**. Veel kinderen in de gebieden waar Plan België werkt hebben immers niet de nodige kennis, attitudes, vaardigheden en waarden om hun seksualiteit en relationeel leven vorm te geven en hun seksuele en reproductieve rechten te kunnen realiseren. Seksuele en Relationale vorming is een integrale aanpak waarbij niet enkel gezondheidsaspecten en negatief gedrag zoals seksueel geweld worden aangekaart maar waarbij ook gewerkt wordt

¹⁶ UDHR, Article 16.

¹⁷ CRC Committee, General Comment 4 (2003) para 20.

¹⁸ CEDAW Committee, General Recommendation 21 (1994) paras 36ff.

¹⁹ States having reserved against Article 16 specifically, or the most relevant sections of the CEDAW are: Algeria, Bahrain, Egypt, France, India, Iraq, Israel, Jordan, Lebanon, Malaysia, Maldives, Malta, Micronesia (Federated States of), Monaco, Niger, Oman, Qatar, Republic of Korea, Singapore, Syrian Arab Republic, Tunisia, and the United Arab Emirates.

²⁰ UNFPA 12.

rond seksuele rechten, gender, seksuele diversiteit, interpersoonlijke relaties, communicatie over seksualiteit, beslissingen leren nemen over seksualiteit, enz. Plan België heeft onder meer in Cambodja en Ecuador projecten rond Seksuele en Relatieve Vorming, zowel binnen een formele schoolcontext als in meer informele educatieve contexten.

Vroeghuwelijken hebben uiteraard niet alleen te maken met een gebrek aan kennis en vaardigheden van meisjes zelf. De bestaande opvattingen, gewoontes en culturen in de omgeving waar meisjes leven spelen eveneens een belangrijke rol bij het in stand houden van een praktijk als vroeghuwelijken. Plan heeft een lange traditie van het werken met kinderen en families, midden in de gemeenschappen. In West-Afrika en de Mekong regio werken we via **informatiecampagnes aan attitude- en gedragsverandering rond vroeghuwelijken**. We proberen het bespreekbaar te maken met alle betrokkenen door dialoog te organiseren en aan te moedigen.

In de **strijd tegen (seksueel) geweld** op meisjes in de schoolomgeving werkt Plan op verschillende manieren samen met overheden, gemeenschappen, leerkrachten, ouders en leerlingen. Met overheden en schooldirecties investeert Plan o.a. in gescheiden toiletten voor jongens en meisjes, in opleiding en bewustmaking van leerkrachten, ouders en leerlingen omtrent geweld op school en het recht van kinderen op bescherming tegen geweld. Belangrijk daarbij is de rol die jongens en meisjes opnemen (participeren) in het bepalen van preventieve en remediërende maatregelen. Als slachtoffers zijn ze immers goed geplaatst om oplossingen uit te denken voor hun recht op bescherming. In de dialoog met hen worden genderongelijkheid – en discriminatie bespreekbaar en verhoogt de weerbaarheid van kinderen omtrent seksualiteit en relaties.

Plan werkt samen met wetgevende overheden aan het versterken van wettelijke kaders en ondersteunt politie en justitie om deze wetten ook effectief af te dwingen. Plan werkt ook samen met gezondheidspersoneel om hen te leren gevallen van school gerelateerd geweld te identificeren. Daarnaast investeert Plan ook in onafhankelijke en toegankelijke meldpunten zoals kindertelefoons waar kinderen geweld op school kunnen melden op anonieme wijze en zonder financiële kosten. Tenslotte investeert Plan ook in de opvang van slachtoffers van (seksueel) geweld via gezondheidszorg en psychosociale hulpverlening. In lijn met het principe van 'het belang van het kind' van het IVRK is Plan geen voorstander van disciplinaire- of tuchtmaatregelen tegen personen jonger dan 18 jaar (die vaak daders zijn). We geloven wel in nationale beschermingsystemen en de nadruk op herstel en bemiddeling, eerder dan in jeugdgevangenisstraffen met hoge recidivecijfers.

Zijn deze barrières niet inherent aan bepaalde culturen in het zuiden?

Toch wel, maar culturele factoren volstaan niet als verklaring. Er bestaan ook grote verschillen tussen landen en zelfs binnen landen, zoals op basis van economische status, etnische afkomst, religie, handicap,...

Armoede is ongetwijfeld de belangrijkste factor die gezinnen doet terug grijpen naar het uithuwelijken van hun dochters, en zo ook naar vroegtijdige zwangerschappen en gedwongen seksuele relaties. Zo hopen ze de druk op het gezinsinkomen te verkleinen wanneer een dochter uitgehuwelijkt wordt, en zien ze minder heil in onderwijs omdat ze daar 'toch niets leren wat ze nodig hebben in de dagelijkse routine van het huishouden'.

Genderdiscriminatie is een tweede belangrijke factor: de lagere maatschappelijke status die meisjes in vele culturen bezitten plaatsen hen in een moeilijker positie om van hun rechten te genieten, te kiezen voor een job buitenshuis in plaats van enkel huishoudelijk werk, of nog onderwijs te genieten en leidinggevende posities te bekleden in de gemeenschap en de economie.

We zien ook dat naarmate het opleidingsniveau van de moeder hoger is, zij beter in staat hun recht op autonome beslissingen op te eisen en dus minder gemakkelijk akkoord gaat met een (gedwongen) huwelijk. Laag opgeleide meisjes en vrouwen bevestigen vaak zelf de waarden en overtuigingen over de positie van vrouwen en mannen.

Hoe zit het eigenlijk in België wat betreft onderwijs voor meisjes?

België is een geheel andere context, de pariteit tussen meisjes en jongens in het basisonderwijs is een verworvenheid. Dit is een resultaat van de leerplicht (ingevoerd in 1914). In 1983 werd de leerplicht verlengd van 14 tot 18 jaar. Leerlingen werden daarmee voltijds leerplichtig tot 16 jaar en deeltijds tot 18 jaar.

De wettelijke verwezenlijking van de leerplichtverlenging tot 18 jaar is het eindpunt van een lange politieke en een maatschappelijke discussie, die tientallen jaren aansloopte²¹. De toenmalige minister Coens haalde zijn slag binnen door in te spelen op de jeugdwerkloosheid en het fenomeen van de kinderarbeid op 14 jaar.

Leerplicht is geen schoolplicht. Huisonderwijs is ook mogelijk. De Belgische regionale overheden zorgen voor een leerplichtcontrole, om na te gaan of alle leerplichtige leerlingen wel aan de leerplicht voldoen²².

²¹ <http://www.klasse.be/archief/de-leerplicht-roept/>

²² <http://nl.wikipedia.org/wiki/Leerplicht>

Welke impact streven jullie met deze campagne na?

De BIAAG campagne en het programmawerk dat eraan te grondslag ligt werkt in op wat wij 'barrières die in de weg staan van het recht op onderwijs van meisjes'. Om die te kunnen overwinnen versterken we competenties van meisjes en jongens die hen in staat stellen die barrières te herkennen en er tegen in te gaan. En uiteraard vertaalt de campagne zich naar programma's op het terrein.

Vertaald naar resultaten drukken we de gewenste impact van de BIAAG-campagne uit met behulp van volgende KPI's:

- **4 miljoen meisjes worden direct bereikt via gerichte maatregelen**

Hier werken we met meisjes en jongens aan het in evenwicht brengen van de machtsrelaties, maar ook gewoon het versterken van diensten en voorzieningen die meisjes ten goede komen, zoals betere toegang tot seksuele en reproductieve gezondheidszorg, microkredieten, onderwijs voor meisjes, assertiviteitstrainingen, ...

- **40 miljoen jongens en meisjes worden indirect bereikt via gerichte maatregelen**

Op dit niveau zetten we in op een betere bewustwording van kinderen van de rechten die ze krachtens internationale verdragen hebben verworven, en de mogelijkheden om die ook daadwerkelijk te realiseren door er voor op te komen. We doen tevens aan analyse van de situatie van meisjes, vooral op vlak van wetgevende en juridische context in de landen waar we werken.

- **400 miljoen jongens en meisjes genieten van voordelen van politieke en wettelijke besluitvorming**

Dit werk krijgt vorm via beleidswerk – gebaseerd op onze terreinervaring en (wetenschappelijke) inzichten - in ontwikkelingslanden en op internationale politieke fora zoals de VN, de Afrikaanse Unie, de Europese Unie, ... en beleidswerk naar overheden en parlementen in donorlanden zoals België. Daarnaast zet Plan wereldwijd sterk in op sensibiliseringscampagnes om de publieke opinie te informeren over de specifieke problemen van meisjes ten gevolge genderongelijkheid.

- **500 miljoen euro wordt opgehaald tijdens deze campagne ifv programma's ten voordele van meisjes.**

Om meer gemeenschappen te kunnen bereiken en impact na te streven is er geld nodig. Veel geld. Plan maakt dan ook werk van fondsenwervende campagnes in zowat alle landen waar we actief zijn. In sommige landen doen we zelfs beide: zowel geld ophalen als ontwikkelingsprogramma's uitvoeren, zoals in India, Brazilië en China. Dit zijn landen waar de kloof tussen arm en rijk zo groot is dat we er beide kunnen doen. Even belangrijk zijn ook onze inspanningen om via overheidssubsidies aan middelen te geraken om onze programma's te kunnen uitvoeren.

Gaan alle vrouwelijke Plan kinderen naar school?

Neen, dat is niet noodzakelijk het geval. Ofschoon Plan er maximaal naar streeft om haar ontwikkelingsprogramma's uit te voeren in de gemeenschappen waar de gesponsorde kinderen wonen hebben we als NGO geen mandaat om kinderen te verplichten naar school te gaan.

Indien een ouder of voogd, om welke reden dan ook, van mening is dat er voor het gezin betere opties zijn dan naar school gaan dan kunnen wij met hen in dialoog gaan maar het blijft hun autonome beslissingsbevoegdheid. Het is aan de overheid om onderwijs verplicht te maken en dat te controleren.

Extra beschikbaar

- Document met facts & figures rond het thema
- Positioning paper met meer uitleg rond het thema

Plan België is een onafhankelijke niet-gouvernementele organisatie, lid van de internationale Plan-koepel, die actief is in 69 landen, waarvan 50 van de armste landen van Afrika, Azië en Latijns-Amerika. Sinds 1983 werken we met en voor de meest kwetsbare kinderen en hun gemeenschap in het Zuiden en gaan we de strijd aan met armoede, onrecht en ongelijkheid. Samen met onze lokale partners ontwikkelen we kwaliteitsvolle programma's die een grote impact genereren en voor kinderen, zowel meisjes als jongens, een verschil maken op gebied van gezondheid, onderwijs en bescherming. In België sensibiliseren we het grote publiek en zetten we kinderrechten op de agenda van scholen, media en politici. **Samen met u, dankzij u, veranderen we de wereld van kinderen en hun gemeenschap in het Zuiden.**

www.planbelgie.be

www.facebook.com/planfans

www.twitter.com/planbelgie

Anthony Vanoverschele

Research and Advocacy Advisor

Tel. 02 504 60 10 - GSM 473 18 98 12

anthony.vanoverschelde@planbelgie.be

www.planbelgie.be

<http://www.facebook.com/planfans>